

Obras (1966/1974). Volums I i II
(Espanya ¿país de misión?, Noticia de Andalucía, Per una estratègia
sindical, Prólogo a las obras de Emmanuel Mounier)

ALFONSO COMÍN

Fundació Alfons Comín. Barcelona, 1986

Volum editat amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona i el Ministeri de Cultura

El testament utòpic d'Alfons Comín

La lectura del primer volum de les obres completes d'Alfons Comín genera en el lector no neutral —que segurament és l'únic que voldrà recuperar aquests textos entranyables— una profunda sensació de desconsol. A mesura que s'endinsa en l'estudi de l'aventura cristiana que fou la vida de Comín i que, en gran mesura, encara que no totalment, es reflecteix en aquest llibre, la memòria del lector s'activa extraordinàriament i va visualitzant gradualment un projecte de cristianisme que sembla actualment abandonat. Alfons Comín restarà per sempre vinculat a uns anys —que provisionalment qualificarem de gloriosos— en què el catolicisme va viure una transformació radical en el sentit —tantes vegades esmentat en aquells temps— de retornar a la puresa primitiva i de reconciliar-se amb el món modern. En molt pocs anys, l'Església va fer un treball formidable de reflexió sobre els seus propis errors i va fer passos importants per establir un diàleg —una altra paraula que ara sembla innecessària— amb el pensament modern i amb l'home que lluita per la seva realització. Es parlava d'enderrocar el vell castell defensiu en què s'havia convertit l'Església de Roma, de donar per acabada l'actitud «constantiniana» de col·laboració amb els poders establerts (el «desordre establert», que en deia Mounier) d'escollir clarament la causa dels oprimits, de reconstruir la unitat dels cristians i de plantar cara, amb esperit positiu al repte de l'ateisme modern que tantes i tan fonamentals preguntes presentava al catolicisme.

Tot aquest procés que va viure l'Església com un nou Pentecostès, segons

el teòleg Karl Rahner, tenia a Espanya unes característiques veritablement revolucionàries. Al cap i a la fi, el Concili va representar el reconeixement, per part de la jerarquia, d'unes idees que feia força temps que es vivien a Europa com les veritablement cristianes. Com va dir Joan XXIII, es tractava simplement d'obrir les finestres de l'Església a l'aire fresc de la vida. Un aire fresc que venia certament del pensament i de les lluites de l'home contemporani, però que també feia temps que corria dintre mateix del catolicisme. A França, per exemple, ja feia anys que es treballava amb l'esperit del Concili. Una experiència com la dels capellans obrers s'havia iniciat l'any 1954 i, encara que polèmica, havia estat acceptada fins i tot per un home com Mauriac, tan poc sospitos de progressismes temeraris. Els teòlegs que inspirarien els debats conciliaris —els Congar, els Chenu, els De Lubac, els Rahner, els Schillebeeck— feia molt de temps que eren populars entre els catòlics francesos. I no podem oblidar homes i moviments com Mounier, Maritain, Lebreton, *Témoinage Chrétien* i tants d'altres que sorgiren durant els anys de postguerra a l'Església de França, *la fille aînée de L'Église*. A Espanya, tanmateix, el panorama que ofería el catolicisme era completament diferent. Sempre ho havia estat. L'aïllament polític i cultural que caracteritzava el país des del temps de la Contrareforma també era evident en el cas de l'Església catòlica, que sempre havia tingut unes relacions molt particulars amb la resta de les esglésies d'Europa i fins i tot amb la mateixa Santa Seu.

No cal dir que la tragèdia de la guerra civil, en què el catolicisme espanyol participà de forma tan intensa com vergonyosa, contribuí a agreujar encara més l'aïllament internacional de l'Església catòlica espanyola, el seu reaccionarisme i la seva escandalosa pobresa cultural i teològica.

Durant prop d'un quart de segle, a la *catòlica España* no es va publicar cap llibre de teologia seriós, i les traduccions de teòlegs estrangers foren molt escasses i sospitoses. Amb un cert nomenament es parlava, doncs, en certs ambients de l'anomenat «cisma espanyol». Una església tancada en ella mateixa, estretament lligada a un règim polític de tipus feixista i aparentment incapaç de cap renovació o pogrés.

Per a aquesta església espanyola, que tan greument s'havia compromès amb el franquisme, els nous aires que venien de Roma representaven indubtablement una sorpresa força desagradable que venia a trencar de sobte tot un castell de seguretats, triomfalismes i auto-satisfacció. L'esforç a realitzar per superar tants anys de retard en relació amb les esglésies d'Europa i per vèncer les resistències dels grups integristes —que tan actius es mostraren durant una temporada— havia de ser extraordinari i certament ho va ser per a una corrua de persones i moviments habitualment poc ajudats i fins i tot combatuts per la jerarquia. Recordem, per exemple, la liquidació de l'Acció Catòlica per part dels bisbes Morcillo i Guerra Campos, el tancament de la revista *Signo*, les campanyes de premsa contra tot intent de renovació, les dificultats per al nomenament de bisbes no

franquistes, les activitats dels *guerrille-ros de Cristo Rey* i, en general, la gran resistència del vell catolicisme espanyol sorgit de la guerra civil per acceptar els valors democràtics més elementals i les novetats teològiques i morals que venien de Roma.

D'una banda, la vida i l'obra d'Alfons Comín es desenvolupa plenament dintre d'aquest procés de difícil renovació del catolicisme espanyol i, per l'altra, això s'esdevé en el si d'un règim polític que es proclama confessional i que comença a revelar els primers signes de decadència. En la mesura que el catolicisme espanyol tradicional havia jugat molt fort la carta del poder polític, era evident que tot intent de fer la crítica d'aquest catolicisme implicava necessàriament un seriós compromís polític. Compromís polític que, al marge de les circumstàncies particulars de l'Església espanyola, també era exigít per les diguem-ne avantguardes cristianes d'arreu del món, que consideraven un veritable escàndol el tradicional arrencament de l'Església amb el sistema capitalista. Alfons Comín, des del primer moment de la seva presa de consciència com a cristià-en-el-món accepta l'essencial dimensió política de la fe en el Crist i la necessitat evangèlica de transformar les estructures socials i econòmiques de manera que siguin compatibles amb els valors fonamentals del cristianisme. Comença d'aquesta manera una exemplar i radical aventura intel·lectual i humana que el portarà a estudiar «a peu d'obra» les molt anacròniques i injustes estructures socials del sud d'Espanya i a buscar els instruments d'anàlisi adients amb l'establiment d'una estratègia política tendent a la creació d'un model de societat —socialista naturalment— on els valors de la transcendència religiosa fructifiquin en valors de solidaritat, llibertat i justícia.

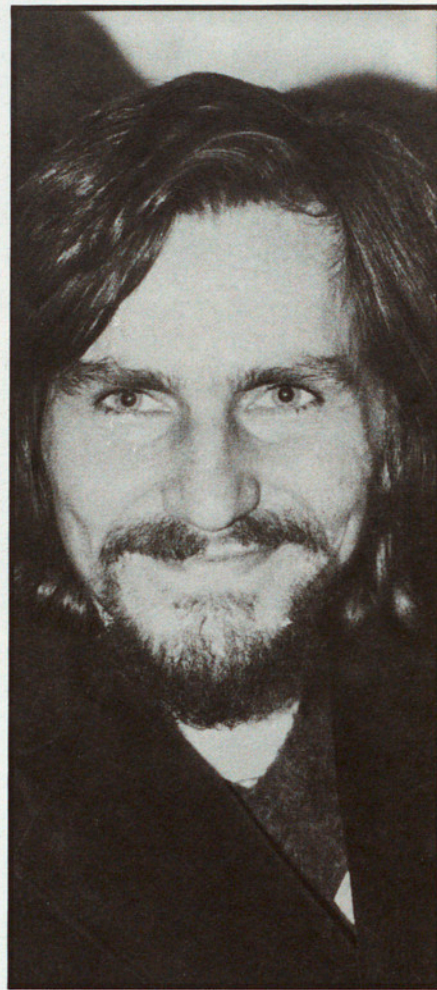
Erà inevitable que en aquest viatge intel·lectual Alfons Comín es trobés amb el pensament d'Emmanuel Mounier i amb la resta dels pensadors personalistes el pensament dels quals ell contribuí tant a difondre en el nostre país. En una societat com la nostra, en què la classe política, fins i tot la que es reclama d'esquerra, ha oblidat tan espectacularment la necessitat fonamental del treball teòric previ a tota activitat política de signe progressista, resulta admirable la preocupació d'Alfons Comín per assegurar les bases teòriques i metodològiques d'una política seriosa de transformació social. Amb tota seguretat Comín era conscient que el catolicisme espanyol patia un gravíssim dèficit cultural i que la seva renova-

ció implicava, en primer lloc, una tasca important d'investigació i de difusió ideològica. S'explica doncs perfectament des d'aquesta perspectiva —ultra la seva dedicació personal al treball teòric— la seva dedicació al periodisme i al món editorial. Tots recordem ara aquells anys, que lamentablement no han tingut continuïtat, quan el llibre religiós i polític va tenir una extraordinària difusió, quan les editorials progressistes van publicar en poc temps els llibres fonamentals del pensament catòlic francès i van sorgir nombroses revistes de signe progressista i renovador. Comín va participar en moltes d'aquestes iniciatives en qualitat d'escriptor i com a animador empresarial. I ara, el gruix de les seves obres completes, ens demostra, per si no ho havíem copsat, el formidable treball que en una vida tan curta va portar a terme l'autor de *El sur de España*.

En molt poc temps, la renovació del catolicisme espanyol va ser extraordinària, i l'actual panorama polític ho demostra. Els partits conservadors no han pogut capitalitzar a favor seu un vot catòlic que, com demostra un sondeig recent, es decanta amb tota naturalitat i sense complexos per partits d'esquerra. La societat ha acceptat sense dificultat uns canvis de comportament moral que semblaven immutables.

Comín va fer un paper fonamental en aquesta tasca tan necessària de regenerar el catolicisme espanyol i purificar-lo de les seves adherències autoritàries i conservadores. Tanmateix, no és menys evident que l'obra i la vida d'Alfons Comín tenien una volada molt més ambiciosa que la mort, per un cantó, i la sorprenent evolució de l'Església postconciliar ha frustrat.

Ben poca cosa queda, si més no a la vella Europa, d'aquell catolicisme tan ben representat per homes com en Comín, que havia començat la tasca de renovar l'Església a partir del més pur principi evangèlics. Alguns analistes diran, una vegada més, que han estat els dirigents del Vaticà —que amb tan poc d'entusiasme van acceptar Joan XXIII i el Concili— els que han posat punt final a les alegries progressistes. I és ben cert que la manca de llibertat dintre de l'Església i el paper passiu que tenen els laics en la vida eclesial són fets que expliquen la relativa facilitat amb què s'ha donat la volta a la dinàmica eclesial dels anys seixanta. Però no és menys cert que fenòmens d'aquesta importància no s'expliquen simplement a base del voluntarisme de certes minories dirigents, per més poderoses que siguin. Hem de tenir en compte també que el diguem-ne involucionisme, no és pas

una exclusiva de l'Església catòlica. Sense anar més lluny, podríem parlar ara de la crisi formidable de l'esquerra europea i del PSUC a Catalunya. Per això parlàvem al començament del desconsol que segurament produirà la lectura de les obres completes de Comín a tots aquells que més o menys de prop hi van compartir les inquietuds, les lluites i els ideals. Desconsol de comprovar que poc que en queda, d'aquella obra feta amb tanta generositat i sacrifici. I desconsol de no disposar dels instruments d'anàlisi adequats per comprendre les raons de la derrota. Pocs persones fora d'en Comín podrien explicar-nos els possibles errors passats i proposar-nos una nova estratègia per continuar servint l'Església i els oprimits en temps de crisi. La veritat és que la majoria dels companys i amics d'en Comín han optat per un silenci que esperem que no sigui definitiu. Perquè necessitem, amb un desesperat dolor, que algú ens alliberi, sinó de la derrota, sí de la culpa que acompanya sempre la derrota no compresa. En Comín ho hauria fet, ell no hauria callat. Però la seva mort també és part de la desfeta.

JOSEP AMETLLER
Periodista